

VILNIUS UNIVERSITY

IRMA KAMARAUSKIENĖ

**FINANCIAL STATEMENTS OF PUBLIC SECTOR ENTITIES:
CONSOLIDATION MODEL**

Summary of doctoral dissertation
Social sciences, management (03 S)

Vilnius, 2016

The dissertation was prepared during the period 2011–2016 at Vilnius University

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Rasa Subačienė (Vilnius University, social sciences, management – 03 S)

The dissertation will be defended at the Vilnius University Scientific Council in the field of management:

Chairman:

Prof. Habil. Dr. Jonas Mackevičius (Vilnius University, social sciences, management – 03 S)

Members:

Prof. Dr. Marija Kučinskienė (Vilnius University, social sciences, management – 03 S)

Prof. Dr. Rasa Kanapickienė (Vilnius University, social sciences, management – 03 S)

Prof. Dr. Jonas Žaptorius (Vilnius Gediminas Technical University, social sciences, economics – 04 S)

Prof. Habil. Dr. Svetlana Byčkova (Saint Petersburg State Agrarian University, Russia, social sciences, economics – 04 S)

The dissertation will be defended at the public meeting of the scientific council in the field of management at 11 a.m. on 15 December 2016 in auditorium 403 at the faculty of Economics, Vilnius University.

Address: Saulėtekio 9, bldg. II, LT-10222, Vilnius, Lithuania.

The summary of the dissertation was distributed on 15 November 2016. The dissertation is available at the library of Vilnius University and at the VU website: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

VILNIAUS UNIVERSITETAS

IRMA KAMARAUSKIENĖ

**VIEŠOJO SEKTORIAUS SUBJEKTŲ FINANSINIŲ ATASKAITŲ
KONSOLIDAVIMO MODELIS**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, vadyba (03 S)

Vilnius, 2016

Disertacija rengta 2011–2016 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. Rasa Subačienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, vadyba – 03 S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Vadybos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. habil. dr. Jonas Mackevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, vadyba – 03 S).

Nariai:

prof. dr. Marija Kučinskienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, vadyba – 03 S);

prof. dr. Rasa Kanapickienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, vadyba – 03 S);

prof. dr. Jonas Žaptorius (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika – 04 S);

prof. habil. dr. Svetlana Byčkova (Sankt Peterburgas, Agrarinis universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika – 04 S).

Disertacija bus ginama viešame Vadybos mokslo krypties tarybos posėdyje 2016 m. gruodžio 15 d. 11 val. Ekonomikos fakulteto 403 auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2016 m. lapkričio 15 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir Vilniaus universiteto interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

Relevance of the problem, and the scale of studying it. When passing economic decisions intended to ensure an efficient and transparent management and use of public resources, reliable and objective financial information has a huge role to play; such information may be obtained as an ultimate result of the accounting of all economic events and operations of public sector entities. The public sector has never set itself an objective to generate income, however, for the purpose of fulfilling the functions delegated to it in the modern economy the public sector becomes an institution operating under market conditions, and the recipient of the services provided by the sector becomes a customer. The entirety of the factors drives the public sector towards the accounting reform. The governance reforms ongoing in the global environment required the public institutions to cope with a range of new planning, decision-making, coordination and implementation of decisions, management of resources of all types and accounting organisation challenges. In scientific literature the reform of the public sector is associated with the era of the *New Public Management* era that started in 1980 (Kurunmaki, 2008; Simson, Sharma, Aziz, 2011; Kalimullah et. al., 2012; Arnaboldi, Lapsley, Steccolini, 2015). The reforms initiated in the public sector were oriented towards the modernisation of the activities and accounting of public organisations by adapting the business management and accounting practices. The public sector then was started to treat as a combinations consisting of interrelated public sector entities linked by strict hierarchical subordination, accountability and control relations. This is further related to the need to consolidate the data of financial statements of the public sector.

Following the restoration of Lithuanian independence for a long time neither the Government nor professional accountancy organisations addressed the issue of the public sector accounting reform. Up until 2010, there was no uniform accounting system in the public sector, as part of the entities were managing the accounting on the accrual principle, some used a modified cash basis, and eventually, some preferred the money basis. The different principles underlying data accumulation caused numerous inaccuracies and made the data impossible to compare. The integration of Lithuania into the European Union triggered the actions implementing the accounting reform in the public sector. However,

the very first results of the accounting reforms revealed the faults and the discrepancies of the reform initiatives. The first shortcoming identified was the theories on the financial accounting of the public sector in general, and in particular on the issues of consolidation. The normative legal acts and other documents governing the accounting in the public sector adopted and approved back in 2007–2008 laid down the principles, methods and ways for the formation of the public sector accounting system. However, the consolidation of financial statements up to the very compilation of the national set of financial statements is yet insufficiently regulated. Full reliance was placed on the information public sector accounting and report consolidation system (VSAKIS) that was developed and used for producing sets of financial statements of all PSE groups, municipalities, the State, and the national set of consolidated financial statements. Without further questioning the functionality of the information system or its efficiency, the computerisation of the consolidation process, accumulation of the system's administration with a small number of the servicing staff members, a lack of a clearly definable consolidation model, a failure to distinguish its elements, and a lack of bilateral communication among information users reduce the possibilities of a timely identification of consolidation related problems and their reasons. That prevents assessing the efficiency of the consolidation system, understanding the essence of the changes in progress, and diminishes the confidence in the final result – the content of the national set of financial statements – on the part of both the specialists engaged in the consolidated financial statements drafting process, and the society. In Lithuania the first national set of financial statements for the financial year 2012 was drawn up in 2013. However, each year the data consolidation process meets a number of obstacles, and the data of the consolidated financial statements still are not considered to be reliable.

The scientific problem of the present dissertation paper is further substantiated by the scarcity of the papers in the area of the public sector accounting, the process of drawing up of consolidated financial statements as the outcome of the modern accounting system; the main scientific problem of the present paper being the need to conceptualise the consolidation aspect of the public sector accounting and reporting processes by developing a model for the consolidation of the financial statements of the sector and which would allow integrating all the consolidation system elements (instruments) into a single system.

In Lithuania an assessment of the public sector accounting, the course of the accounting reforms or the results still has not been devoted sufficient attention. The scientific publications on the public sector accounting by Lithuanian authors are very few. The authors of the papers in individual areas of the public sector include: K. Valužis (2002), J. Mackevičius (2005, 2010), I. Klimavičienė ir V. Mykolaitienė (2007, 2008), L. Motiejūnaitė (2007), P. Svorobovičienė (2008), S. Zverovich, J. Mackevičius, L. Kazlauskienė (2011), V. Bagžiūnienė (2008, 2011), K. Rudžionienė (2009), J. Bikienė (2011), R. Dikčius (2011), L. Kazlauskienė and L. Villis (2012). Still the authors were examining only individual areas related to public sector accounting, without producing any systemic evaluation.

The issues related to public sector accounting were to a much wider extent covered by foreign scholars: M. Christensen (2002), A. Wynne (2007) C.A. Bunea-Bontas, M.C. Petre (2009), N. Davis (2010), H. Ouda (2005, 2010), D. Hyman (2010, 2013), H.S. Rosen, T. Gayer (2014), T. Müller, M. Berger ir A. Bergmann (2012), I. Ball (2012), R.G. de Sousa, A.F. de Vasconcelos, etc. (2013), D.P. Ljungholm (2015), K. Jayasinghe, N. Nath et al. (2015), A. Ferreira, G. Azevedo, et al. (2016). A specifically significant contribution to the research on drawing up consolidated financial statements in the public sector was made by G. Grossi ir F. Pepe (2009), G. Grossi (2008, 2009), V. Pina, L. Torres (2003; 2009), R.G. Walker (2009, 2011), V. Wise (2010), J. Christiaens (2002), J. Christiaens, J. Rommel ir P. Cauwenberge (2008), A. Bergmann ir D. Bietenhader (2008), T. Tagesson (2008), A. Severin (2014), A. Cîrstea, A.C. Baltariu (2014), A. Cîrstea, I.A. Ciolomic (2014), M. Ocieszak (2014), M. Bisogno, S. Santis, A. Tommasetti (2014, 2015). A. Cîrstea, A.C. Baltariu (2014), A. Cîrstea, I.A. Ciolomic (2014), A. Bergman, G. Grossi, I. Rauskala, S. Fuchs (2015) were studying the methods of consolidation in the public sector accounting. Lately specific attention has been paid to the problem of convergence of the data of the public sector consolidated financial statements with the statistical data and the budgets (the budget execution report data), simultaneously to the issue of control as the prerequisite for the consolidation of the public sector (Müller, Berger, Bergmann, 2012; Rubin, 2013; Bisogno, 2014; Bisogno, Santis, et al., 2015; Guo, 2015; D'Amore, 2015). All the studies were very important developing the literature on consolidation, and triggering the interest towards the problem on the part of researchers and practitioners.

Still the authors were to a larger extent focused upon the scientific discussions on a method for the consolidation of financial statements applicable in consolidating data, or were specifically studying the impact of the international regulation upon consolidation. A number of issues, such as the process of consolidation of financial statements of the public sector, and their interrelations, consolidation on the systemic-state or scientific level were examined to a minimum extent. The issues of the consolidation of the public sector financial data, drawing up of the national set of financial statements have not been examined in any research papers of Lithuanian scholars.

Object of the research - consolidation of financial statements of public sector entities in Lithuania.

The objective of the dissertation - to develop a model for consolidation of financial statements of public sector entities, and assess the possibilities of its application.

The task of the thesis

The following tasks have been set to achieve the objective of the dissertation:

1. Having examined the scientific sources on the historical course of financial statements consolidation in different sector combinations to identify the key preconditions affecting the development of the consolidated financial reporting of the combinations of public sector entities, and the drawing up of consolidated financial statements.
2. Analyse the currently effective concepts of consolidation and consolidated financial statements, and produce new concepts on the basis of the interpretations.
3. Having analysed the status of consolidation of financial statements of public sector entities, the consistency of consolidation, to identify the elements of consolidation instruments, and establish their interrelations and the impact upon the consolidation results.
4. Develop a model for the consolidation of financial statements of public sector entities.
5. Having analysed the expert opinions and those among consumers to assess the possibilities of adaptation of the consolidation model, and its affect in the process of the further improvement of the public sector accounting system.

6. On the basis of the results of the analysis of the literature in the area, the results of the empiric study of the application of the model to identify the limitations in application of the model, and the directions for its development.

Research methodology. For the purpose of examining the object and of attaining the objective of the dissertation, also for addressing the tasks set the author of the dissertation used systemic and comparative analysis of the most recent scientific literature, also the legal acts, methodological-information sources and collection, grouping, comparing, systematisation, specification, analogy and generalisation of information. The analysis of the content of the relevant research papers, and of the initial expert evaluation allowed identifying and grouping the preconditions for the consolidation of the public sector accounting. An expert evaluation was carried out with a view to specifying and supplementing the preconditions, and distinguishing the elements of the consolidation instruments. The analysis of the results constituted the basis for building a model for the consolidation of financial statements of the public sector. The applicability of the model was assessed by way of a questionnaire survey.

Defended propositions

- The standards regulating the accounting of different entities essentially provide for the same consistent approach towards consolidation procedures. It is worthy to note a characteristic feature of consolidation of financial data of public sector entities – the role and the functions of public sector entities, or participants of the consolidation process change depending on the level of the financial or consolidated financial statements they are drawing up. Participants of the public sector entity group are related by subordination relations, and the possibility to directly or indirectly affect each other. For the purpose of consolidation, the entities are categorised into strictly hierarchical consolidation levels and the process of drawing up the set of consolidated financial statements at different levels of consolidation – from the lowest (V) to the highest (I). The higher is the consolidation level, the higher is the likelihood that public sector entities will set up the notional groups in which control will be only temporary and appointed only for consolidation purposes.

- The public sector entities the data of whose financial statements are consolidated may be described by distinguishing four major criteria: legal status (budgetary institution, public institution, resource fund), the purpose of the activity (provision of public administration or public services), financing sources (state or municipality budget), control for consolidation purposes (consolidating/ controlling or consolidated/controlled public sector entity). Consolidated reporting could be understood as a process of vertical or horizontal integration in a specific procedure and order of financial statements of public sector entities whose statements must be consolidated and which results in drawing up consolidated financial statements – the entirety of the financial statements of public sector entities constituting one group presented as the financial statements of a single entity.

- The model of consolidation of public sector entities is a system interacting with its own environment. The environment of the model consists of all elements whose modification may and does affect the efficiency of the model and its result: entity(ies) (public sector entity or public sector entities groups), entity(ies) (financial and management reports), accounting principle (accrual principle), regulation (IPSAS), users of information (internal and external), consolidation methods (complete consolidation, equity, proportional equity methods) and approaches (vertical and horizontal), means (VSAKIS) and the result (national set of financial statements).

Scientific novelty of the dissertation. The subject of consolidation of sets of financial statements of public sector entities was scarcely studying by Lithuanian researchers. The present dissertation is the first ever on the subject of accounting of the public sector, and consolidation of financial statements of public sector entities. The drawing up of the present dissertation included studying of the most important and recent research papers, studies carried out by foreign researchers, covering a range of different methods and techniques of addressing the issue. The present dissertation may be considered a novelty and an original research paper due to the following aspects:

- for the first time ever the author of the dissertation examined papers of the authors from different States, addressing and presenting the preconditions of the public

sector accounting reform, the course and the results of the accounting changes in the public sector;

- the present paper presented a comparison of the course of consolidation and regulation of accounting of for-profit entities and of groups of public sector entities, the reasons affecting it and the consolidation processes covered by different authors;

- the paper included an analysis and an interpretation of the concepts of consolidation, consolidated financial statements, public sector entity, and public sector entity group, and presented on the basis of the analysis a number of new and generalising definitions;

- analysis of the process of consolidation of financial statements of public sector entities in Lithuania ranging from the set of financial statements of public sector entities to the drawing up of the national set of (consolidated) financial statements, identification of consolidation stages, procedures, and the factors possibly ensuring the efficiency of the process;

- the summary of the data identified the elements of the consolidation toolbox, their interrelations, and identified the areas affected by a problem consolidation scheme and allowed developing a conceptual model for consolidation of financial data of public sector entities.

Practical significance of the obtained results. The conceptual model for the consolidation of financial data of public sector entities proposed within the present dissertation facilitates a systemic understanding and evaluation of the entire system of consolidation of financial statements of public sector entities on the national level. This will not only strengthen the understanding of information users and the consolidation system participants, but will also increase their responsibility. The identified preconditions for consolidation of the public sector entities facilitate understanding who and how can hinder the further process of modernisation of the public sector accounting. The identified elements of the consolidation toolbox and their impact upon consolidation will encourage the information users to submit new proposals regarding the consolidation system, and improvement of the public sector accounting. The questionnaire opinion poll of experts and the specialists drawing up consolidated financial statements of public sector entities facilitated identification of the stages in the public sector accounting reforms, also the key

hindrances for the operation of the consolidated financial statements as a system, and submit their solutions. The results of the work for the purpose of the present paper may be instrumental when defining the directions of research in the future regarding the effect of consolidation elements upon the efficiency of the produced model.

The results of the empiric results may be useful also for the specialists of the new reform of the public sector accounting system when passing decisions regarding the system's improvement. The model of drawing up a national set of financial statements of the public sector may be greatly relevant and adapted for the needs of other countries. The statements and findings of the present dissertation may be used in education process, as supplementing the subjects on public sector accounting or business combination accounting.

Structure and scope of the study Structure and scope of the study The present doctoral dissertation consists of the introduction, four Chapters, conclusions, and seven Annexes. The volume of the present research paper is 177 paged, 48 Figures and 17 Tables; 275 references were used for the purpose of the present paper.

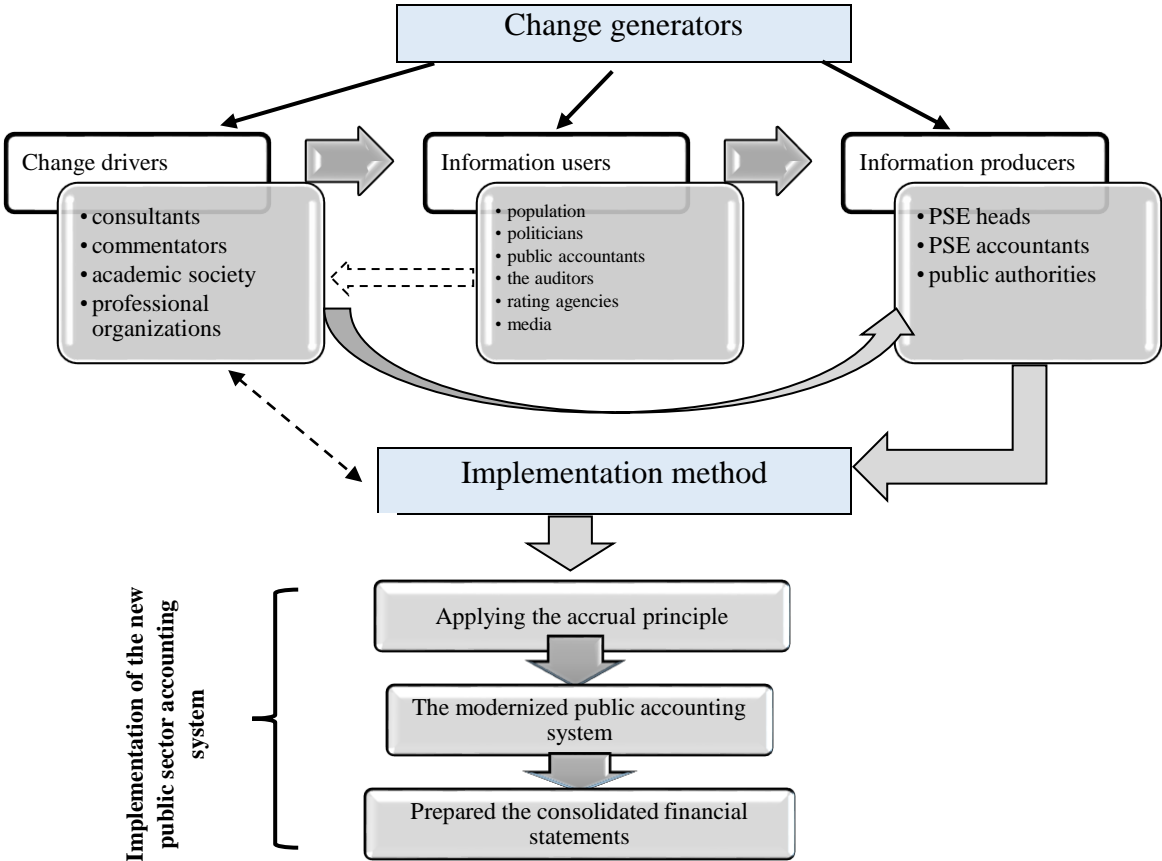
SUMMARY

Theoretical aspects of consolidation of financial statements of public sector entities The purpose of consolidation is to generate a package of financial statements that would reflect the performance of the entire entity combination (mergers made up of the controlling and the controlled PSE) (entity group). The global public sector reform started in the eighties of the 20th c. gave important impetus to consider the evaluate the possibilities for the consolidation of the data of financial statements. Consolidation of financial statements should be perceived as the process of integrating the data of the financial statements of a group of economic entities that are related by direct and indirect control relations, following specific accounting standards and other methods supported by other specific documents into a specific single set of financial statements.

The beginning of consolidation history should be associated with the decision to apply the accrual accounting principle in the public sector accounting (O. Olson et al., 1999, 2007; J. Guthrie, et al., 2005; M. Arnaboldi, I. Lapsley, I. Steccolini, 2015). Following the New public management model whatever is innovative and progressive can and must be applied in the management and accounting of the public sector (Barton, 2005; Lapsley, Mussari et al, 2009; Kalimullah et al, 2012; Arnaboldi, Lapsley, Steccolini, 2015). The reforms in the public sector accounting mostly focused on reforming the financial reporting system, development and putting in place a programme-based financing system, and the evaluation of the performance efficiency by carrying out internal and external audits, and drawing up the consolidated financial statements. The analysis of the research papers in the area and of the content allowed distinguishing three major groups of participants, involved in the process of the accounting reform eventually producing a consolidated set of financial statements: change drivers, information users and information producers. A modernised accounting system created the necessary premises for the realisation of the consolidation of the public sector accounting (see Fig. 1).

In Lithuania, the discussions regarding the process of the implementation of the public sector reform, its concept, the course of its implementation and the eventual targets started late in 2000. A "breakthrough" year should be considered the year 2005, when the Government of the RL approved its Resolution No. 718 *On the concept of the reform of*

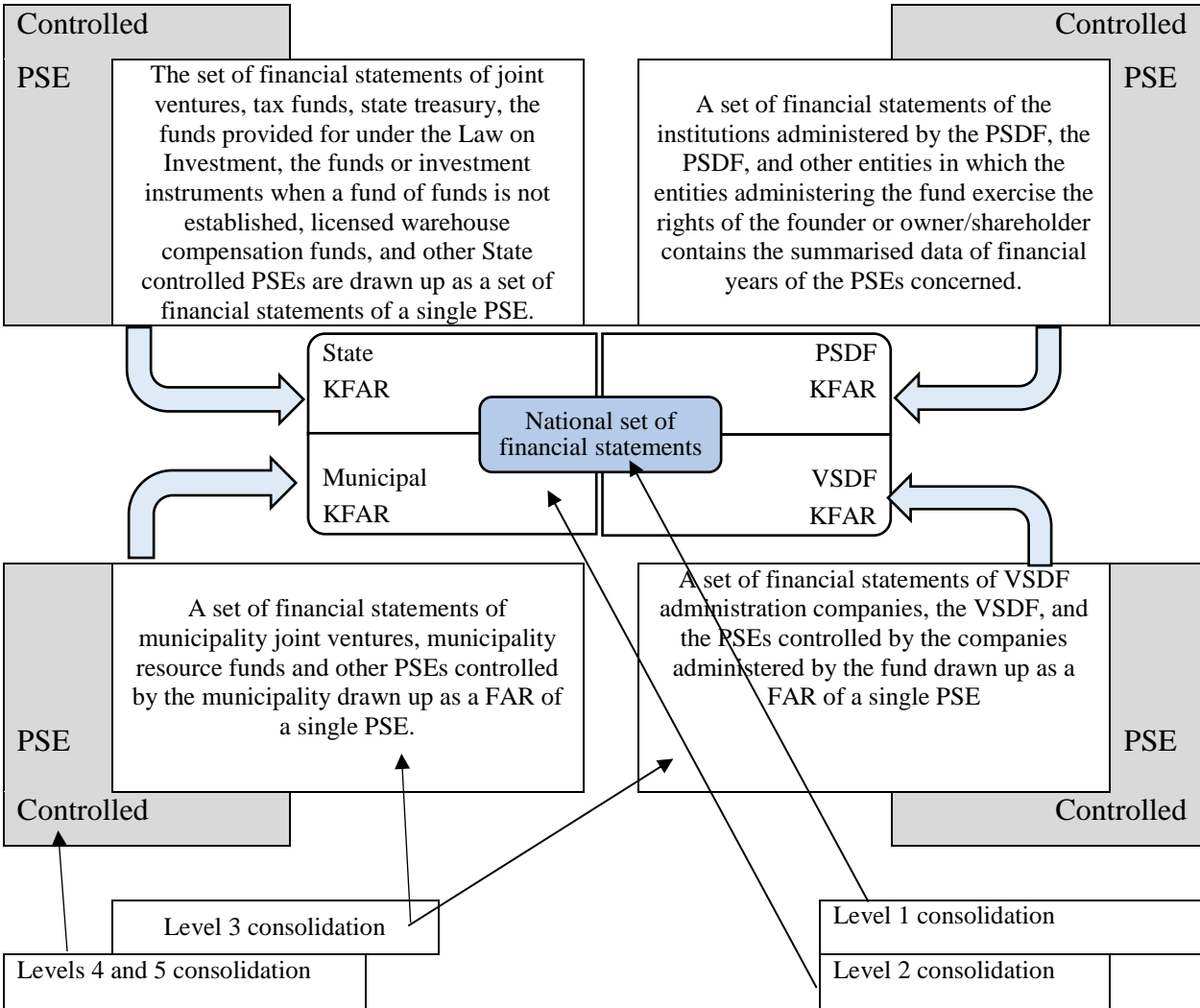
the financial accounting and reporting of the public sector, and the setting up of the coordination supervisory commission. The Resolution approved the concept of the reform of the public sector accounting and reporting. The practical stage of the reform in the public sector reform started on 1 January 2010, and the first national set of financial statements was drawn up in 2013 for the financial year ended 31 December 2013.

Fig. 1. Impact of the modernisation of the public sector accounting upon the consolidation of financial statements Compiled by the author

One of the preconditions that ensured a sufficiently smooth course and progress of the public sector reform in Lithuania legal regulation base that was developed and put in place with respect to each stage of the reform. For the purpose of accounting of combinations or groups public sector entities may apply the provisions of the Public Sector Accounting and Financial Reporting Standards (PSAFRS). The PSAFRS were developed on the basis of IPSAS which in their own turn were drawn up on the basis of IFRS and IAS governing accounting of business entities.

Formation of the structure of the model for the consolidation of financial statements of public sector entities. The first ever set of financial statements was drawn up having performed the consolidation of 4,038 public sector entities (hereinafter – PSE). For consolidation purposes in terms of the activities, the founders or the entities representing their functions, the funding sources, reporting relations PSEs are broken down into separate groups whose financial statement data are to be consolidated for producing sets of consolidated financial statements. While maintaining the ‘bottom-up’ principle for consolidation purposes all PSEs and PSE groups are divided into separate consolidation levels from Level 4 and Level 5 to Level 2 (see Fig. 2).

Here and further in the text, pictures and Tables:

- FAR – set of financial statements of a PSE
- KFAR – set of consolidated financial statements of a PSE
- VSDf – State social insurance fund

- PSDF - Compulsory health insurance fund
- BI - budgetary institutions
- PSE - public sector entity.

Fig. 2 Groups of public sector entities and the relations between the set of consolidated financial statements with the national set of financial statements.

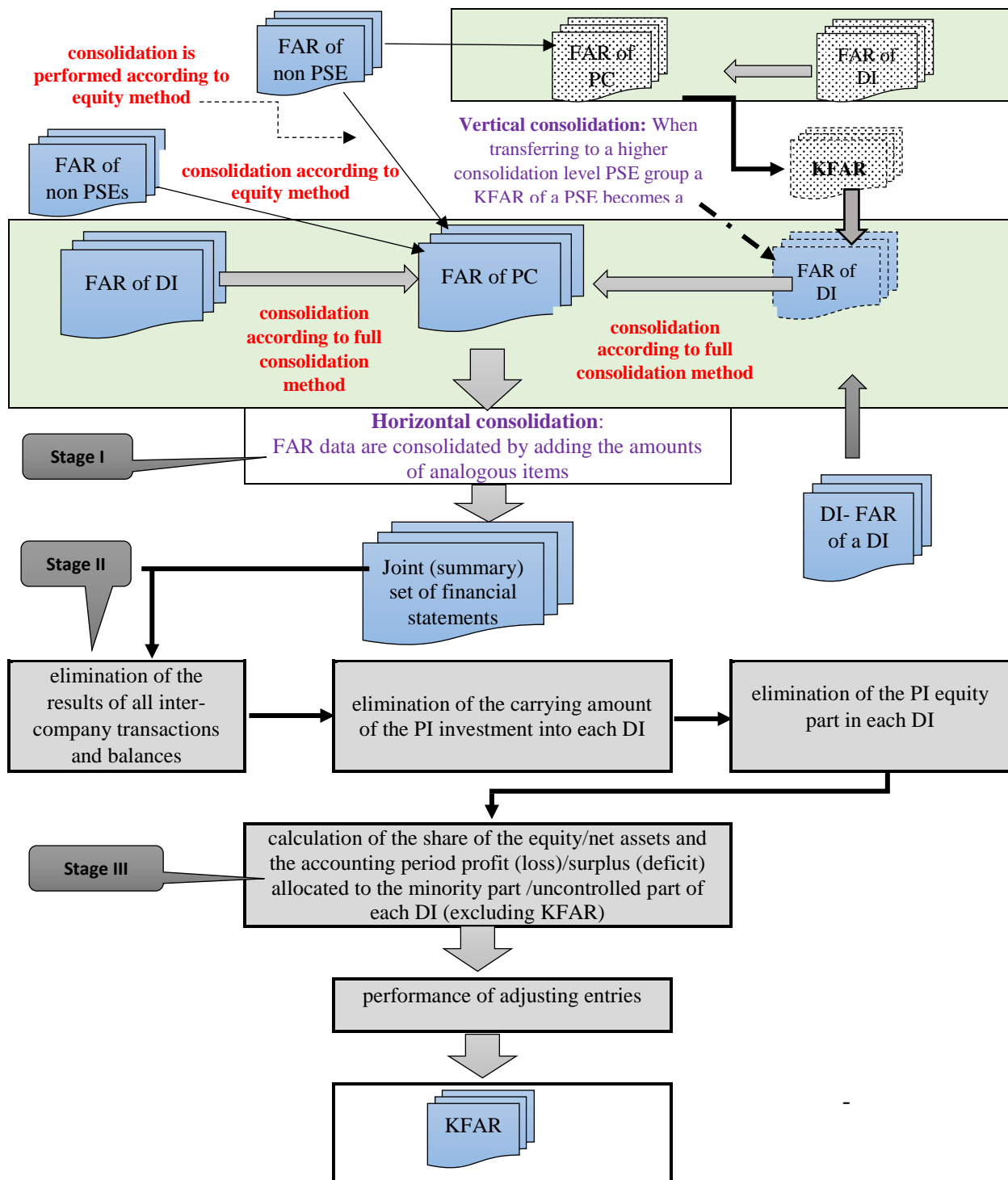
Compiled by the author

The Level 1 consolidation group is notional, and containing all PSEs. The consolidation procedures for PSEs are implemented in the following course: first, following the established consolidation procedures, the consolidation is performed on the data of financial statements of specific PSEs belonging to a single PSE group. Further, the data of the consolidated financial statements of PSEs are consolidated into the sets of higher level consolidated financial statements. At this stage of consolidation the data of the lower level consolidated statements are treated as the data of an independent set of financial statements of a PSE. This is the progress to consolidate all the data of PSEs up to the very drawing up of the national set of financial statements.

The Law on Reporting of the Public Sector of the Republic of Lithuania does not provide for a definition of a public sector entity, but rather only lists such entities and specifies their subordination relations. In the opinion of the author a PSE could be identified through the dimension of a number of criteria, such as its legal form, purpose of the activities and the funding source. In order to properly describing the PSE being consolidated, the criteria should be supplemented by an obligation of data consolidation. Therefore, *a public sector entity being consolidated is an independent legal entity, whose legal form is a public institution, a budgetary institution or a resource fund whose operations are dedicated for the realisation of public administration functions, and which is fully or to a large extent maintained from the funds of the State, municipal or resources funds, and the data of whose sets of financial statements must be consolidated.*

The comparative analysis of theoretical and consolidation procedures showed that the processes of consolidation of financial statements of business entities and public sector entities are in essentially similar. Three consistent and interrelated consolidation stages may be distinguished (see Fig. 3).

Where: PI – controlling / consolidating PSE; DI – controlled / consolidated PSE; DI-DI – controlled PSE of a controlling PSE; FAR – set of financial statements of a PSE; KFAR – set of consolidated financial statements of a PSE.

 - characteristic only of the consolidation of the statements of entities of the public sector – PSE group

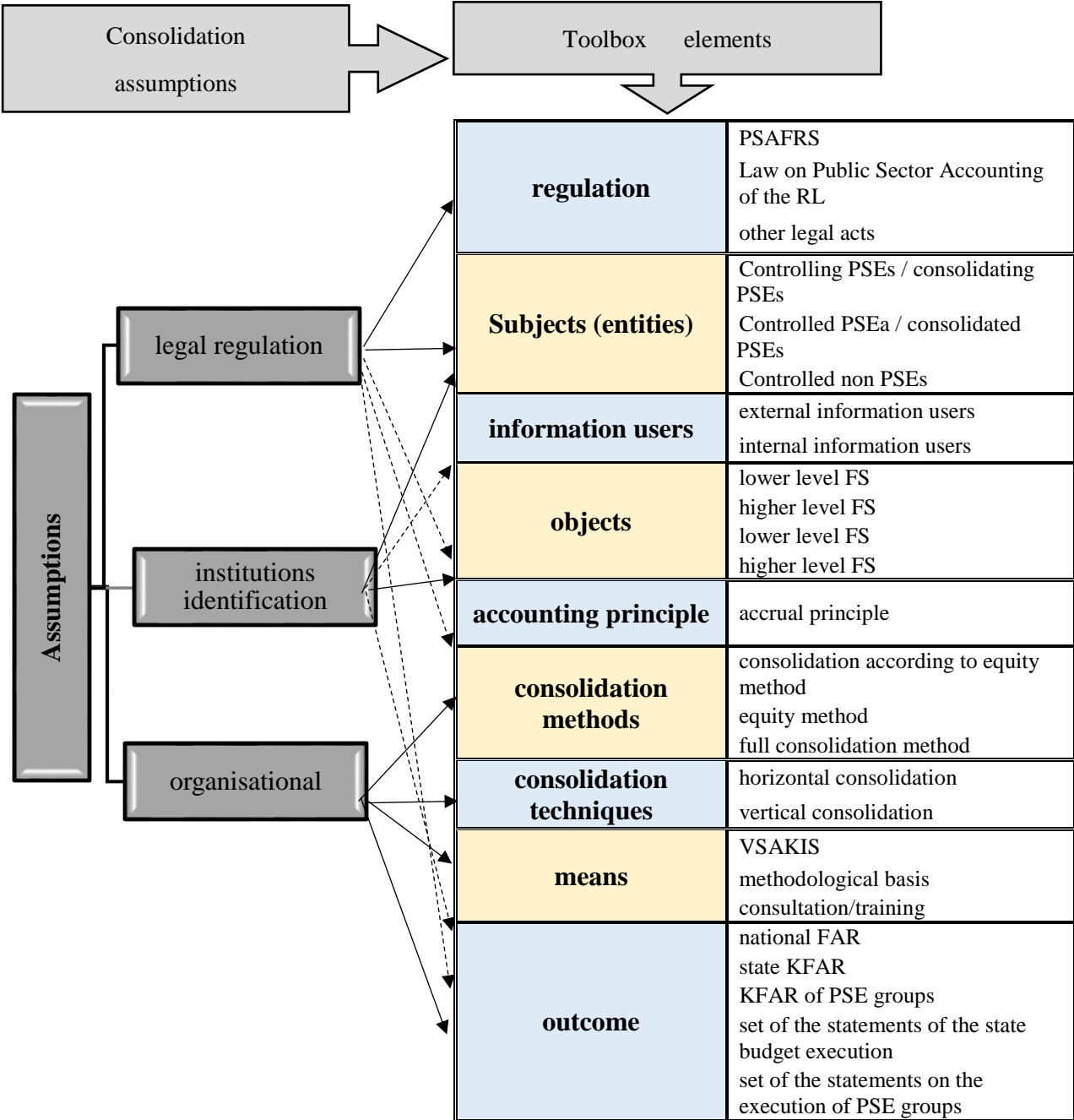
Fig. 3 Scheme of the consolidation of financial statements of PSE. Compiled by the author

Stage II involves elimination all inter-company transactions and their results. Since a group of entities is a single joint economic unit, their inter-company sales and purchases must be eliminated through the entire consolidation process. The other items eliminated are the investment of the controlling entity in shares of the controlled entity, and the shares of the net assets of the controlled entity on the acquisition date. It should be also noted that for the purpose of drawing up of the national set of financial statements, and a set of consolidated financial statements of the State, also shall be eliminated the revenues from the tax and State social contribution funds, as well as the income referred to in PSAFRS 9 'Tax and Social Contribution Income', the tax and social contribution amounts receivable, and the amounts to be transferred to the entities being consolidated.

Stage III of the consolidation includes a calculation of the minority share belonging to the uncontrolled entity and that is separately shown in the consolidated statement of financial position, and the consolidated statement of performance results. The data of the PSEs being consolidated are merged by method of full consolidation. However, consolidation carried out by equity method includes also the data of controlled not PSEs. Where a PSEs group or individual PSEs of different PSEs groups jointly indirectly control a non-PSE, as soon as the share of the controlled non-PSE assigned to the controlling PSE is less than 50 percent, then the equity method is applied proportionally to the share assigned to the controlling entity. Thus, the minority share can and must be computed and distinguished in the consolidated financial statements of PSE groups of lower consolidation level, however, in the consolidated financial statements of the highest consolidation level the minority share 'disappears', because the assumption for the computation of the main minority part is no longer available.

In order to assess the consolidation system and propose a direction for its further improvement, it is important to identify the participants of the system the applicable consolidation methods, information users, etc. For the purpose the author of the present paper carried out an initial expert and expert evaluations. The initial expert evaluation involved an identification of the principal assumptions of the reform in the accounting of the public sector carried out in Lithuania; the assumptions were divided into three groups: legal regulation (the basis), institutions identification (which entities), and organisational (structural elements of the system). The expert evaluation identified the key elements of

the consolidation toolbox: subjects, objects, accounting principles, regulation, information users, consolidation methods, methods, means and the outcome. The empiric survey carried out on the basis of the expert evaluations itemised, specified and adjusted the elements of the toolbox (see Fig. 4).

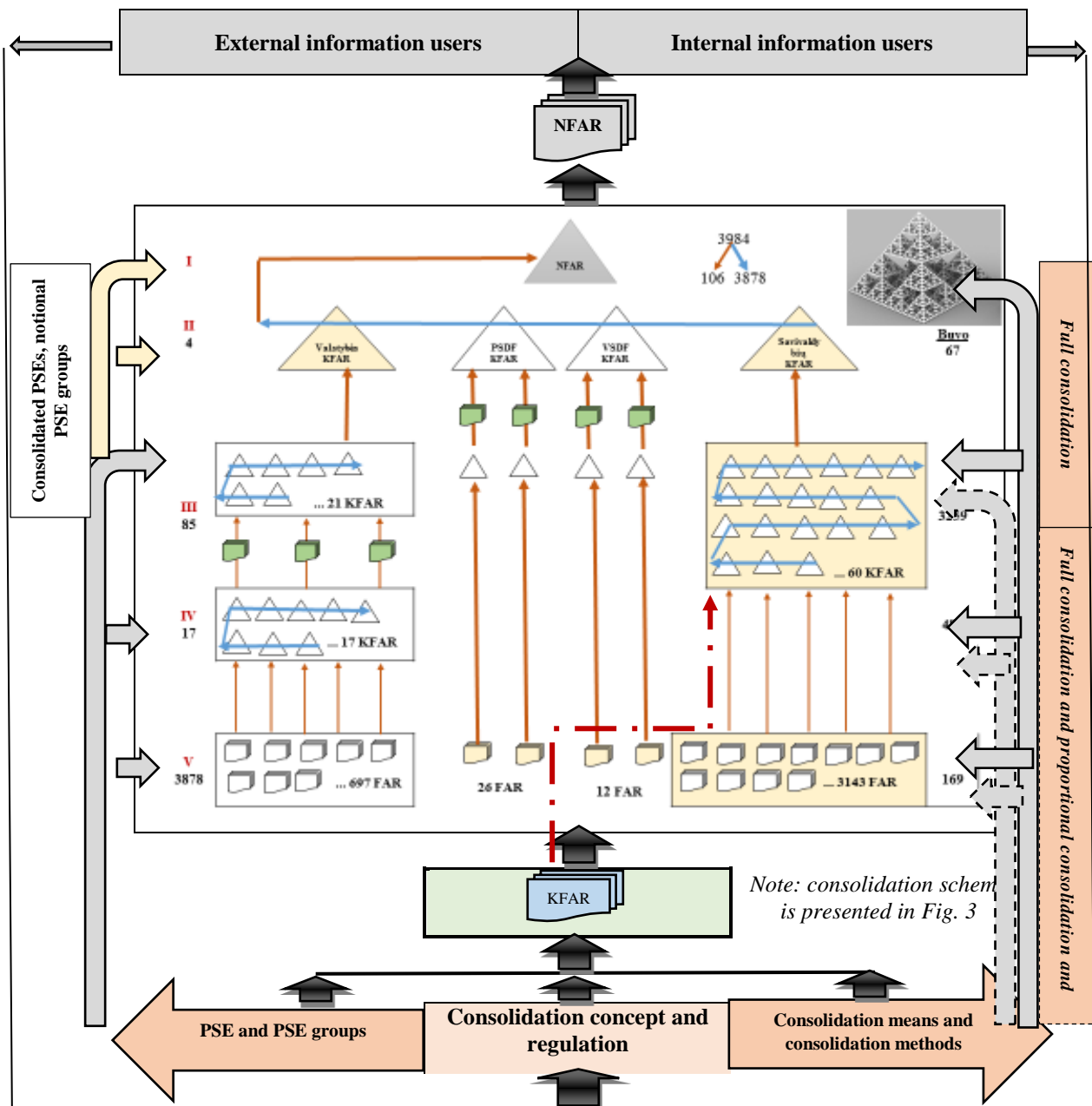

Fig. 4 Preconditions of consolidation of financial statements of PSEs, elements of the toolbox and their interrelations. Compiled by the author

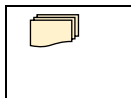
The SPE accounting and financial statements consolidation model should be formed as a system interfacing its environment and made up of three key elements: Resources (elements of the toolbox), process and the results (KFAR). Taking into account the results of the primary expert evaluation as the object of the examination for the purpose of the present paper only those resources were selected that may have a significant impact upon the target results. Having summarised the results of the consolidation of financial statements of PSE and PSE groups, also the initial expert evaluation and theoretical studies of the preconditions and the elements of consolidation, the consolidation model can be presented as follows (see Fig.5).

Under the model the principal scheme for compiling the sets of consolidated financial statements of a PSE group is presented in Fig. 4. - it represents an indivisible entirety of the consolidation model.

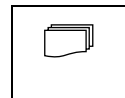
Limitations of the application of the consolidation model and the further research directions The suitability of the consolidation model – its logical consistency, reasonableness and applicability – was assessed on the basis of the performed questionnaire survey. As was demonstrated by the results of the survey, the proposed model is logical, reasonable and readily applicable, it much faster and in a more clear way structurizes the entire consolidation process and identifies the consolidation levels. The developments that significantly affected the modernization of the public sector accounting, and the development of the public sector financial statements consolidation system are associated with the concept of the new public management concept, the transition from cash based accounting to accrual-based accounting, also imitation of the private sector, as well as decentralization. Therefore, the proposed financial statements drawing up model, and the financial statements drawn up according to the model would to a large extent meet the needs of the public sector information users. That would be clearly useful on the unit level by boosting transparency and responsibility, in addition, contributing to the quality of decision-making process, because the decisions would be based on comparative information. Nevertheless, the development of a practical solution of the consolidation model is a highly time consuming process, therefore there should be no expectations as to any rapid results of the application of the model.

Where:

PSE group (FAR). Proposed location of drawing up the KFAR (modifiable)

PSE groups (FAR). Existing location of drawing up the KFAR (not modifiable)

Once transferred to a higher consolidation level, the KFAR becomes the FAT with respect to the controlling PSE of the higher consolidation level

Centralised consolidation

Fig. 5 Proposed model for the consolidation of financial statements of PSEs

Compiled by the author

A generalisation of the course of the public sector reform in the course of the past five years identified the following obstacles for the effective implementation of the reform: Insufficient knowledge or understanding of the IPSAS, or the application of the standards without having sufficiently considered then national aspect; lack of experience in applying

relatively new standards; fear and sometimes unwillingness to experience the changes related to the application of the IPSAS and the PSAFRS; absence of a uniform computerized accounting system in all groups of public sector entities. It needs to be noted that the PSAFRS are on an ongoing basis reviewed and adjusted which makes their application process even more complex and resource consuming. Currently, IPSAS is the only internationally recognized set of public sector accounting standards. And still, the principal problem in the application of the IPSAS arises from the fact that the standards are to a larger extent oriented towards accounting, rather than the budget. Therefore, the European Commission submitted a proposal to EU Member States – to adopt the uniform European public sector accounting standards (EPSAS) introducing the accrual-based accounting. The standards that are intended to be developed are to ensure both consolidation, and the drawing up of consolidated set of financial statements, while, it is a common knowledge that even the most perfect standards are eventually only a set of guidelines whose implementation is a complex process. Thus, the specific accounting consolidation issues should become the main direction underlying further studies.

CONCLUSIONS

1) The groups of change generators for both business entity groups, and the development of the public sector entity consolidation system are identical – they are change drivers, information users and information producers. The analysis of the research literature on the subject and of the expert opinions made it possible to identify and supplement the groups of change generators mentioned in the research literature, and add to the group of other consultants also international organisations (such as the European Commission, EUROSTAT organisation). Furthermore, it became possible to identify within the group of the public sector financial information users the external information users and supplement the category with the following users: politicians, public authorities, and other entities exercising the supervision and the control of public sector entities. It further became possible to identify within the public sector information producer group a public authority – the Ministry of Finance of the RL, whose role within the system of consolidation, and the consolidation scheme is both exceptional and constantly changing.

The key preconditions that can affect the efficient operation of the public sector financial statements consolidation system developed and operating in the country. The preconditions are divided into three groups: legal regulation (1; the underlying basis), the institutional identification (2; whose data are being consolidated), and organizational (3; the mode of consolidation),

2) Considering that the theory and the practice of consolidation of the public sector entity accounting were developed replicating the theory and the practice of consolidation of combinations of profit-making entities, first to develop was the definition of consolidation of combinations of profit-making entities (consolidation of financial statements), a definition for consolidation of public sector was proposed by analogy:

Consolidation of public sector entities (consolidation of financial statements) is the process of consolidation of the data of financial statements of a public sector entities group, consisting of the consolidating public sector entity and the consolidated public sector entities into a single set of financial statements in accordance with the International Public Sector Accounting Standards, or the national public sector accounting standards, using the methods prescribed by the Public Sector Accounting and Financial Reporting Standards.

Consolidated reporting could be also perceived as a process of integrating the data, in a specific consistency and order, of entities belonging to a public sector entity group and whose financial statements must be consolidated leading to drawing up of consolidated financial statements. Proposed definition of a set of consolidated financial statements of public sector entities: *the entirety of consolidated data of entities making up a groups of public sector entities (or belonging to a group) presented as financial statements of a single entity.*

An analysis of the outcomes of the surveys allowed identification of the most important attributes, effective in concert, and characterising a public sector entity: legal status, purpose of activities, attribute of control and the origin of the source of money. That allowed producing the following definition of a public sector entity: **A public sector entity** is an institution whose legal status is a budgetary institution, a public institution or a fund that was established and controlled by the State a municipality or another public sector entity, is maintained from the State and/or municipal budgets, and whose activities

are related to the provision of public services, or public production, with respect of which there is no competition, or with the provision of the public administration services.

3) An analysis of the assumptions of consolidation of public sector entities, and of the sequence of the consolidation process allowed identification of the key elements closely related with the assumptions:

- subjects (entities). The entities for the purpose of the definition are the controlling /consolidating public sector entities, controlled / consolidated public sector entities, and controlled non-public sector entities. For the purpose of consolidation all entities are divided into public sector entities of different consolidation level, without distinguishing the notional public sector entity groups, among the participants of which the control criterion does not exist;

- objects financial statements of lower and higher level, budget execution statements of higher and lower level;

- the regulation element involves the Public Sector Accounting and Financial Reporting Standards, as well as other legal acts governing the public sector accounting;

- information users. The key users of the information are external users. The role of the internal information users is sufficiently important, however, not dominant;

- accounting principle. The accounting of the public sector is managed and the consolidated financial statements are drawn up on the basis of accrual principle;

- consolidation methods. The financial statements data may be consolidated applying the equity method, the proportional equity method and the full consolidation method.

- consolidation techniques. At the end of an accounting period data of financial statements are consolidated according to vertical consolidation, as subsequently the data are consolidated in a horizontal method;

- means. As the key means within the public sector consolidation model is the information system of consolidation of financial statements of public sector entities.

- outcome. The main outcome of the consolidation is the consolidated financial statements of groups of entities in the public sector, a consolidated set of financial statements of the State, and the national set of financial statements.

4) The analysis of the scientific literature and the practices in place showed that currently there is no universally recognised (unified) model for accounting of the public

sector or consolidation of statements. The SPE accounting and financial statements consolidation model should be formed as a system interfacing its environment and made up of three key elements: Resources (toolbox), process (consolidation scheme), and the target result (a national set of financial statements). Having regard to the results of the scientific literature for the purpose of the paper the objects of analysis are the resources that may have a significant impact upon the results pursued, and specifically those largely related to the consolidation model. An integration of the consolidation process, the assumptions affecting the operation of the consolidation system and the elements of the consolidation toolbox into a single entirety led to developing a conceptual model for consolidation of financial statements of public sector entities.

5) The analysis of user opinions facilitated assessment of the applicability of the consolidation toolbox and the consolidation model. The proposed consolidation model in a much stricter way structures the entire consolidation process and clearly defines the consolidation levels. By analogy, with respect to drawing up the consolidated financial statements, the model proposes to identify and draw up as a single set of financial statements a consolidated set of financial statements of all municipalities; the sets of consolidated financial statements of all municipalities should be assigned to Level 3 of consolidation. The present paper proposes to designate the public sector groups of Level 2 consolidation drawing up the consolidated set of financial statements of the State, and a consolidated set of financial statements of municipalities as the nominal groups of public sector entities within which the control of group participants is not a decisive factor for making up the group. The present paper also proposes to abandon the assigning of public sector entities to a consolidation level lower than 4, and consolidate the data of sets of financial statements of the controlled entities of the public sector of Level 4 consolidation by applying the equity method.

The consolidation scheme integrated in the model increases the homogeneity of the information of individual groups of public sector entities, and ensures a possibility to compare the financial data of groups of public sector entities (or entities) of the same consolidation level. The model presented in the present dissertation is designed for the consolidation of financial statements of the country's public sector, and drawing up consolidated financial statements, however, the model can be used not only for the specific

country for which it was developed, but also can be adjusted in view of changing parameters of the structure, or the operations conditions.

Modernisation of the accounting of the public sector is not a static process. Scholars in the area of accounting of public sector and the consolidation of accounting are proposed the following areas of further studies:

6) Based on the primary conceptual idea, the national set of statements must include also the management and financial statements, and the national set of financial statements are to be made of the consolidated financial statements, and the consolidated budget execution statements. The currently effective version of the legal acts narrowed the volume of the national set of statements to the sample of a set of financial statements. Although the accounting of public sector is conducted, the financial statements and the consolidated financial reporting of the State is carried out according to the accrual principles, yet the reporting regarding the budget (execution) is conducted on cash basis. The consolidation of the data of sets of budget execution statements does not extend to the highest – Level 1 consolidation level. In the future more detailed studies should be carried out in order to determine the ways and methods to consolidate the budget execution statements to the national level of consolidation of all statements of all sectors.

7) One of the preconditions of the reform in the public sector reform was related to the objective to clearly define the scope of the public sector systems, i.e. Identify all the entities of the public sector whose data must be integrated when compiling the set of consolidated financial statements. Still, the concept of the public sector is much broader than defined by the law. The difference in the scope is identifiable when comparing the national set of the statements, and the data of the public sector periodically submitted by the Ministry of the Interior to the Government of the RL. The number of public sector entities in the sets of national statements and the statements submitted to the Government differed by about 11 % of the sample. In the absence of other information the fact mentioned earlier causes doubts whether or not the non-consolidated sets of financial statements (the data) in their monetary value exceed the materiality level. Therefore, it is advisable to expand the studies not only with a view to identifying the number of the entities constituting the public sector system, but also in order to identify (adapt) the appropriate methods for consolidation of the data of such entities.

8) Currently the new public sector accounting standards, i.e. the European Public Sector Accounting Standards (EPSAS) are in the process of preparing and will be soon submitted for consideration. And although the standards regulating consolidation, and the process of drawing up the sets of consolidated financial statements will be drawn up only in Stage III of the drawing up of standards, the material above still means that the public sector of the Member States of the EU, including Lithuania will be undergoing one more period of modernisation of accounting, and, likely, modernisation of consolidation. It should be noted that even the drawing up a set of harmonized standards of the European public sector will be ensure the possibility to obtain timely and high quality consolidated public sector accounting data. In any case, even the most perfect standards is eventually only a set of guidelines, whose enforcement and obtaining a quality results is an extremely labour-intensive process. Thus, the specific issues related to the consolidation of accounting data on the basis of the new standards could be the subject of the further research in the area.

Approbation of the scientific research results and their dissemination

Publications on the dissertation topic:

1. Lakis V., Kamarauskienė I. (2012). РЕФОРМА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ОБЩЕСТВЕННОГО СЕКТОРА: ПРОБЛЕМЫ КОНСОЛИДАЦИИ ОТЧЕТОВ. Вестник Полоцкого государственного университета. *Экономические и юридические науки*, No 13, с. 77–80, 2012, ISSN 2070-1632.
2. Kamarauskienė I. (2012). Viešojo sektoriaus turto apskaitos ypatybės ir problemos. Viešieji ir privatūs aktyvai: transformacijų, efektyvaus naudojimo ir vertinimo aspektai. Konferencijos, vykusios Vilniuje, Vilniaus universitete 2012 m. spalio 19 d., mokslo darbai, p. 54–62, ISBN 978-609-459-112-9.
3. Subačienė R., Kamarauskienė I. (2013). Ilgalaikio materialiojo turto apskaitos viešajame ir verslo sektoriuose ypatumai ir problemos. II tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos „Ekonomikos vystymasis: procesai ir tendencijos“, įvykusios Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakultete 2013-03-20, medžiaga, p. 398–424, ISBN 978-609-436-019-0.

4. Subačienė R., Kamarauskienė I. (2013). РЕФОРМА УЧЕТА ОБЩЕСТВЕННОГО СЕКТОРА ЛИТВЫ: АСПЕКТЫ УЧЕТА ПРИОБРИТЕНИЯ ДОЛГОСРОЧНОГО МАТЕРИАЛЬНОГО ИМУЩЕСТВА. Материалы международной научно-практической конференции „Современные проблемы учета, анализа и аудита в условиях трансформации учетной системы корпоративного и государственного сектора“ (Харков, 15 июля 2013 г.), с. 47–56. УДК 336.225.674, ББК 65.052.201.1.
5. Kamarauskienė I. (2013). Strategic planning in the public sector: status and guidelines for improvement. 12th International scientific conference „Management horizons in changing economic environment: visions and challenges“. (Kaunas, on September 26–28, 2013). Scientific journals: „Management of organizations: systematic research“ / „Applied economics: systematic research“, p. 335–352, ISSN 2029-8072.
6. Kamarauskienė I. (2013). The reform of public sector accounting in Lithuania: data presentation and consolidation process. International conference “Economic Transformations and Business Prospects” (Vilnius, on September 26–28, 2013). Mokslo darbai. Ekonomika, Nr. 92 (3), A, 2013, p. 221–232, ISSN 1392-1258.
7. Kamarauskienė I. (2014). Viešojo sektoriaus subjektų ilgalaikio materialiojo turto vertės nustatymo problemos ir perspektyviniai sprendimai. Lietuvos turto vertintojai – 20 metų veiklos patirtis nacionalinės ir Europos ekonominės erdvės kontekste. Recenzuojamas mokslo leidinys. Konferencijos, vykusios Vilniaus universitete 2014 m. kovo 28 d., mokslo darbai, p. 120–131, Vilniaus universiteto leidykla, ISBN 978-609-459-7.
8. Kamarauskienė I. (2014). Development of the Lithuanian public sector accounting in the context of the European integration. The development of financial system of countries of Central and East Europe (collection of scientific labours). Vol. 4, 2014, Lviv, p. 57–70, University of banking of the national bank of Ukraine, ISBN 978-83-932796-6-1.
9. Kamarauskienė I., Jucytė J. (2014). Viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų santykinė analizė: teoriniai ir praktiniai aspektai. Mokslo darbai. *Buhalterinės*

apskaitos teorija ir praktika, nr.16, 2014, p. 63–77, Lietuvos buhalterinės apskaitos švietėjų ir tyrėjų asociacija, ISSN 1822-8682.

10. Kamarauskienė I. (2014). Lietuvos viešojo sektoriaus apskaitos raidos 1990–2014 m. laikotarpiu ypatumai. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos*, Nr. 1(9), 2014, p. 23–33, ISSN 2029-1175, elektroninio leidinio ISSN 2351-5597.

International conference presentations:

1. 9th international conference „Інтеграція України у європейський та світовий фінансовий простір“. 11–13 Juny 2014, Lviv institute of banking The University of banking of the National bank of Ukraine. Report: „Development of the Lithuanian public sector accounting in the context of the European integration“.
2. International conference „Accounting and Finance: Toward Science and Business integration“. 27–28 November 2014, Kaunas, Aleksandras Stulginskis University. Report: „Peculiarities of development of the Lithuanian public sector accounting in the period 1990–2014“.

About the author

Born on 4 december 1965, Kėdainiai (Lithuania)

Education:

1983–1988 Chemist, Vilnius University (Former Vilnius State University of Vincas Kapsukas)

2003–2006 Master of Law, Mykolas Romeris University

2012–2016 doctoral studies at the Vilnius University, Social Sciences: Management

Professional experience:

1995–2000 Internal Auditing service SC Snoras Bank. Head of Service.

2000–2001 SC Šiaulių bankas, Vilnius Branch. Deputy Director.

2001–2007 Internal Auditing service Ministry of Economy of the Republic of Lithuania. Head of Service.

2007–2012 Concern Achemos grupė: Department of Control and Internal Auditing. Deputy Director; Economy Department. Head of Service.

2013– JSC Marijampolės pieno konservai. Executive Director, Acting Director-General.

2009– Department of Accounting and Audit, Faculty of Economics, Vilnius university. Assistant.

2012– JSC Audito sprendimai. Auditor.

Santrauka

Mokslinės problemos aktualumas ir jos ištyrimo lygis. Priimant ekonominius sprendimus, kuriais siekiama veiksmingai ir skaidriai valdyti ir naudoti valstybės išteklius, didelę įtaką turi patikima ir objektyvi finansinė informacija, kuri gali būti gaunama kaip visų viešojo sektoriaus subjektų ūkinių įvykių ir operacijų apskaitos rezultatas. Viešasis sektorius niekada nekėlė sau tikslo uždirbti pelno, tačiau, siekdamas vykdyti jam deleguotas funkcijas, šiuolaikinėje ekonomikoje jis tampa institucija, veikiančia rinkos sąlygomis, o jos paslaugų gavėjas – klientu. Tai kreipia viešąjį sektorių apskaitos reformos link. Globalioje aplinkoje vykstant valdymo reformoms iš viešųjų institucijų reikalaujama priimti naujus planavimo, sprendimų priėmimo, jų įgyvendinimo koordinavimo, visų rūšių išteklių valdymo ir apskaitos organizavimo iššūkius. Mokslinėje literatūroje viešojo sektoriaus apskaitos reforma siejama su 1980 metais prasidėjusia *New Public Management* era (Kurunmaki, 2008; Simson, Sharma, Aziz, 2011; Kalimullah ir et., 2012; Arnaboldi, Lapsley, Steccolini, 2015). Viešojo sektoriaus reformomis buvo siekiama modernizuoti viešųjų organizacijų veiklą ir apskaitą pritaikant verslo vadybos ir apskaitos patirtį. Viešasis sektorius imtas traktuoti kaip junginys, sudarytas iš susijusių viešojo sektoriaus subjektų, tarp kurių yra griežti hierarchinio pavaldumo, atskaitingumo ir kontrolės ryšiai. Su tuo siejamas ir poreikis konsoliduoti viešojo sektoriaus finansinių ataskaitų duomenis.

Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo viešojo sektoriaus subjektų apskaitos pertvarkymo poreikio klausimo ilgą laiką nekėlė nei šalies Vyriausybė, nei apskaitos profesinės organizacijos. Iki 2010 metų nebuvo bendros apskaitos sistemos viešajame sektoriuje: – vieni subjektai buhalterinę apskaitą tvarkė kaupimo principu, kiti vadovaudamiesi modifikuotu pinigų principu, dar kiti – pinigų principu. Skirtingi duomenų kaupimo būdai lėmė finansinių ataskaitų duomenų netikslumą ir nepalyginamumą. Lietuvos siekis integruotis į Europos Sąjungą paskatino ir viešojo sektoriaus apskaitos reformos įgyvendinimo veiksmus. Tačiau jau pirmieji apskaitos reformos rezultatai atskleidė trūkumų ir neatitiktį. Pirmasis sietinas su naujosios viešojo sektoriaus subjektų finansinės apskaitos teorijos apskritai ir konsolidavimo klausimais trūkumu. Dar 2007–2008 m. parengtuose ir patvirtintuose normatyviniuose viešojo

sektorius apskaitą reglamentuojančiuose teisės aktuose ir dokumentuose buvo nustatyti viešojo sektoriaus apskaitos sistemos formavimo principai, būdai ir metodai, tačiau finansinių ataskaitų konsolidavimas iki pat nacionalinio finansinių ataskaitų rinkinio sudarymo reglamentuotas nepakankamai. Pasikliauta Viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo informacine sistema (VSAKIS), skirta visų viešojo sektoriaus subjektų grupių, savivaldybių, valstybės ir nacionaliniam konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkiniams parengti. Nekvestionuojant šios informacinės sistemos funkcionalumo ir veikimo efektyvumo, konsolidavimo proceso kompiuterizavimas, taip pat šios sistemos administravimo sutelkimas siaurame aptarnaujančio personalo rate, aiškiai apibūdinamo konsolidavimo modelio stoka, jo elementų neišskyrimas ir abipusio informacijos vartotojų komunikavimo stoka, mažina galimybes laiku identifikuoti konsolidavimo problemas, jų priežastis. Tai neleidžia įvertinti konsolidavimo sistemos efektyvumo, suprasti vykstančių pokyčių esmės ir mažina tiek rengiant konsoliduotąsias finansines ataskaitas dalyvaujančių specialistų, tiek visuomenės pasitikėjimą galutiniu rezultatu – nacionalinio finansinių ataskaitų rinkinio turiniu. Lietuvoje pirmasis nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys parengtas tik 2013 metais. Tačiau kasmet konsoliduojant duomenis susiduriama su daugeliu trikdžių, o konsoliduotųjų finansinių ataskaitų duomenys vis dar nėra vertinami kaip patikimi.

Darbų viešojo sektoriaus apskaitos, finansinių ataskaitų sudarymo, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų, kaip modernios apskaitos sistemos rezultato, parengimo klausimais stoka taip pat pagrindžia disertacinio darbo mokslinę problemą: poreikį konceptualizuoti viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo aspektą, sukuriant šio sektoriaus finansinių ataskaitų konsolidavimo modelį, kuris leistų sujungti visus konsolidavimo sistemos elementus (instrumentus) į bendrą visumą.

Viešojo sektoriaus apskaitai, apskaitos reformos eigai ir rezultatams vertinti Lietuvoje vis dar skiriama nepakankamai dėmesio. Lietuvos autorių mokslinių publikacijų viešojo sektoriaus apskaitos tema nėra daug. Tam tikrais viešojo sektoriaus apskaitos klausimais rašė: K. Valužis (2002), J. Mackevičius (2005, 2010), I. Klimavičienė ir V. Mykolaitienė (2007, 2008), L. Motiejūnaitė (2007), P. Svorobovičienė (2008), S. Zverovich, J. Mackevičius, L. Kazlauskienė (2011), V. Bagžiūnienė (2008, 2011), K. Rudžionienė (2009), J. Bikienė (2011), R. Dikčius (2011),

L. Kazlauskienė ir L. Villis (2012). Vis dėlto minėti autoriai nagrinėjo atskiras viešojo sektoriaus apskaitos sritis, nepateikdami sisteminio vertinimo.

Viešojo sektoriaus apskaitos klausimai kur kas plačiau tiriami užsienio mokslininkų: M. Christensen (2002), A. Wynne (2007) C. A. Bunea-Bontas, M. C. Petre (2009), N. Davis (2010), H. Ouda (2005, 2010), D. Hyman (2010, 2013), H. S. Rosen, T. Gayer (2014), T. Müller, M. Berger ir A. Bergmann (2012), I. Ball (2012), R. G. de Sousa, A. F. de Vasconcelos ir kt. (2013), D. P. Ljungholm (2015), K. Jayasinghe, N. Nath ir kt. (2015), A. Ferreira, G. Azevedo ir kt. (2016). Itin reikšmingą įnašą konsoliduotųjų finansinių ataskaitų viešajame sektoriuje sudarymo klausimais įnešė G. Grossi ir F. Pepe (2009), G. Grossi (2008, 2009), V. Pina, L. Torres (2003; 2009), R. G. Walker (2009, 2011), V. Wise (2010), J. Christiaens (2002), J. Christiaens, J. Rommel ir P. Cauwenberge (2008), A. Bergmann ir D. Bietenhader (2008), T. Tagesson (2008), A. Severin (2014), A. Cîrstea, A. C. Baltariu (2014), A. Cîrstea, I. A. Ciolomic (2014), M. Ocieszak (2014), M. Bisogno, S. Santis, A. Tommasetti (2014, 2015). A. Cîrstea, A. C. Baltariu (2014), A. Cîrstea, I. A. Ciolomic (2014), A. Bergman, G. Grossi, I. Rauskala, S. Fuchs (2015) nagrinėjo, kokie konsolidavimo metodai naudojami viešojo sektoriaus apskaitoje. Pastaruoju metu vis aktyviau nagrinėjama viešojo sektoriaus konsoliduotųjų finansinių ataskaitų duomenų ir statistinių duomenų bei biudžetų (*biudžeto vykdymo ataskaitų duomenų*) konvergencijos problema, vėl analizuojama kontrolės, kaip pagrindinės viešojo sektoriaus konsolidavimo prielaidos, problema (Müller, Berger, Bergmann, 2012; Rubin, 2013; Bisogno, 2014; Bisogno, Santis ir kt, 2015; Guo, 2015; D'Amore, 2015). Visi šie tyrimai buvo labai svarbūs plėtojant literatūrą konsolidavimo klausimu, skatinant tyrėjų ir praktikų domėjimąsi šia problema. Vis dėlto minėti autoriai daugiau dėmesio skyrė mokslinėms diskusijoms, koks konsoliduotųjų finansinių ataskaitų sudarymo metodas naudotinas konsoliduojant duomenis, arba nagrinėjo tarptautinės reglamentacijos įtaką konsolidavimui. Viešojo sektoriaus subjektų ataskaitų konsolidavimas, konsolidavimo elementai ir jų tarpusavio ryšys, konsolidavimas sisteminiu – valstybės lygmeniu, moksliniu lygiu nagrinėti minimaliai. Viešojo sektoriaus apskaitos duomenų konsolidavimo, nacionalinio finansinių ataskaitų rinkinio sudarymo problematika moksliniu lygiu Lietuvos mokslininkų darbuose nenagrinėta.

Tyrimo objektas – Lietuvos viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimas.

Tyrimo tikslas – sukurti viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo modelį ir įvertinti jo taikymo galimybes.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą skirtingų sektorių junginių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų sudarymo istorinės raidos klausimais, išskirti pagrindines prielaidas, turėjusias įtakos viešojo sektoriaus subjektų junginių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės bei konsoliduotųjų finansinių ataskaitų sudarymo plėtrai.

2. Išanalizuoti esamas konsolidavimo ir konsoliduotųjų finansinių ataskaitų sampratas, jų interpretacijų pagrindu pateikti naujų sąvokų.

3. Išanalizavus Lietuvos viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo būklę, konsolidavimo nuoseklumą, identifikuoti konsolidavimo instrumentarijus elementus bei nustatyti jų sąsają ir įtaką konsolidavimo rezultatui.

4. Sudaryti viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo modelį.

5. Atlikus ekspertų ir vartotojų nuomonių analizę, įvertinti konsolidavimo modelio pritaikymo galimybes ir įtaką tobulinant viešojo sektoriaus apskaitos sistemą.

6. Remiantis mokslinės literatūros analizės rezultatais, sudaryto modelio taikymo empirinio tyrimo rezultatais, nustatyti modelio taikymo apribojimo galimybes ir tolesnes tobulinimo kryptis.

Tyrimo metodai. Disertacijos objektui pažinti ir iškeltam tikslui pasiekti bei uždaviniams išspręsti buvo naudota sisteminė ir lyginamoji naujausios mokslinės literatūros šaltinių analizė, teisės aktų, metodinių ir informacinių šaltinių bei informacijos rinkimo, grupavimo, lyginimo, sisteminimo, detalizavimo, analogijos ir apibendrinimo metodai. Atlikta mokslo darbų turinio ir pradinio ekspertinio vertinimo rezultatų analizė leido išskirti pagrindines viešojo sektoriaus apskaitos konsolidavimo prielaidas ir jas sugrupuoti. Siekiant išgryninti ir papildyti prielaidas bei išskirti konsolidavimo instrumentarijus elementus, atliktas ekspertinis vertinimas. Remiantis rezultatais buvo suformuotas viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo modelis. Modelio pritaikomumas vertintas atlikus anketinę apklausą.

Pagrindiniai ginamieji teiginiai:

- Skirtingų subjektų apskaitą reglamentuojantys standartai iš esmės numato tokį patį konsolidavimo procedūrų nuoseklumą. Tačiau viešojo sektoriaus subjektų finansinių duomenų konsolidavimui būdinga tai, kad viešojo sektoriaus subjektų – konsolidavimo proceso dalyvių vaidmuo ir funkcijos kinta priklausomai nuo to, kokio lygio finansines ir konsoliduotąsias finansines ataskaitas jie rengia. Viešojo sektoriaus subjektų grupės dalyvius sieja pavaldumo bei tiesioginio ir netiesioginio poveikio darymo galimybės ryšiai. Subjektai konsolidavimo tikslais suskirstyti į hierarchinius konsolidavimo lygius. Konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinių rengimas vyksta skirtingais konsolidavimo lygiais – nuo žemiausio (V) iki aukščiausio (I). Kuo aukštesnis konsolidavimo lygis, tuo didesnė tikimybė, kad viešojo sektoriaus subjektai sudarys menamas grupes, kuriose kontrolė bus laikina ir paskirta tik konsolidavimo tikslais.

- Viešojo sektoriaus subjektus, kurių finansinių ataskaitų duomenys konsoliduojami, galima apibūdinti išskiriant keturis pagrindinius kriterijus: juridinį statusą (biudžetinė įstaiga, viešoji įstaiga, išteklių fondas), veiklos tikslą (viešojo administravimo arba viešųjų paslaugų teikimas), finansavimo šaltinius (valstybės ar savivaldybės biudžetas), kontrolę konsolidavimo tikslais (konsoliduojantysis / kontroliuojantysis arba konsoliduojamasis / kontroliuojamasis viešojo sektoriaus subjektas). O konsoliduotoji atskaitomybė galėtų būti suprantama kaip tam tikru nuoseklumu ir tvarka viešojo sektoriaus subjektų grupei priklausančių subjektų, kurių finansinės ataskaitos privalo būti konsoliduojamos, duomenų sujungimo vertikaliu ir horizontaliu būdais procesas, kurio rezultatas – parengiamos konsoliduotosios finansinės ataskaitos – vieną viešojo sektoriaus subjektų grupę sudarančių (grupei priklausančių) subjektų konsoliduotų duomenų, pateiktų kaip vieno subjekto finansinės ataskaitos, visuma.

- Viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo modelis yra su savo aplinka sąveikaujanti sistema. Modelio aplinka yra visi elementai, kurių pasikeitimas gali daryti ir daro įtaką modelio veikimo efektyvumui ir rezultatui: subjektas (-ai) (VSS ir VSS grupės), objektas (-ai) (finansinės ir valdymo ataskaitos), apskaitos principas (kaupimo principas), reglamentavimas (VSAFAS), informacijos vartotojai (vidiniai ir išoriniai), konsolidavimo metodai (visiškos konsolidacijos, nuosavybės,

proporcinis nuosavybės metodai) ir būdai (vertikalus ir horizontalus), priemonės (VSAKIS) ir rezultatas (nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys).

Darbo mokslinis naujumas ir teorinė jo vertė. Viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinių konsolidavimo temos Lietuvoje nenagrinėtos. Tai pirmoji po šalies nepriklausomybės atkūrimo disertacija viešojo sektoriaus apskaitos ir viešojo sektoriaus finansinių ataskaitų konsolidavimo tema. Rengiant disertaciją, išnagrinėti reikšmingiausi ir naujausi mokslo darbai, užsienio šalių tyrimai, išskirti skirtingi temos nagrinėjimo būdai, kryptys. Parengta disertacija gali būti laikoma nauju ir originaliu moksliniu darbu dėl šių aspektų:

- pirmą kartą Lietuvoje buvo išnagrinėti įvairių šalių autorių darbai ir tyrimai, nagrinėjantys ir pristatantys globaliu mastu vykusios ir vykstančios viešojo sektoriaus apskaitos sistemos reformos prielaidas, apskaitos pokyčių viešajame sektoriuje eigą ir rezultatus;

- palyginta skirtingų autorių darbuose nagrinėta pelno siekiančių subjektų ir viešojo sektoriaus subjektų grupių apskaitos konsolidavimo ir reglamentavimo raida, ją nulėmusios priežastys bei konsolidavimo procesai;

- atlikta skirtingų sektorių konsolidavimo, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų, viešojo sektoriaus subjekto, viešojo sektoriaus subjektų grupės sampratų analizė ir interpretavimas, jų pagrindu pateikti nauji apibendrinantys apibrėžimai;

- išanalizuotas Lietuvos viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo procesas nuo viešojo sektoriaus subjekto finansinių ataskaitų rinkinio iki nacionalinio (konsoliduotojo) finansinių ataskaitų rinkinio sudarymo, išskirti konsolidavimo etapai, procedūros, jų veiksmingumą galintys užtikrinti veiksniai;

- visa tai apibendrinus, išskirti konsolidavimo instrumentarijais elementai, nustatytas jų ryšys, identifikuotos probleminės konsolidavimo schemas veikimo sritys ir sudarytas konceptualus viešojo sektoriaus subjektų finansinių duomenų konsolidavimo modelis.

Darbo praktinė reikšmė. Suformuotas konceptualus viešojo sektoriaus subjektų finansinių duomenų konsolidavimo modelis leidžia sistemiskai suvokti ir vertinti visą šalies viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo sistemą. Tai ne tik

didins informacijos vartotojų ir konsolidavimo sistemos dalyvių suvokimą, bet ir jų atsakomybę. Išskirtos viešojo sektoriaus subjektų konsolidavimo prielaidos sudaro galimybę suvokti, kas ir kaip gali skatinti ar stabdyti tolesnį viešojo sektoriaus apskaitos modernizavimą. Identifikuoti konsolidavimo instrumentarijos elementai ir nustatyta jų įtaka konsolidavimui skatins informacijos vartotojų iniciatyvumą teikiant konsolidavimo sistemos ar viešojo sektoriaus apskaitos tobulinimo siūlymus. Atlikta ekspertų ir viešojo sektoriaus subjektų konsoliduotąsias finansines ataskaitas rengiančių specialistų apklausa leido įvertinti viešojo sektoriaus apskaitos reformos etapų, tam tikrų procedūrų įtaką galutiniam rezultatui, išskirti pagrindinius konsoliduotųjų finansinių ataskaitų kaip sistemos veikimo trukdžius, pateikti jų sprendinius. Autorės atlikto darbo rezultatai gali būti naudingi formuojant mokslinio tyrimo kryptis ateityje dėl konsolidavimo elementų įtakos sudaryto modelio veikimo efektyvumui.

Empirinio tyrimo rezultatai gali būti naudingi ir planuojamos, naujos viešojo sektoriaus apskaitos sistemos reformos specialistams, priimantiems jos tobulinimo sprendimus. Parengtas konceptualus viešojo sektoriaus nacionalinio ataskaitų rinkinio sudarymo modelis gali būti svarbus ir adaptavus pritaikomas ir kitose šalyse. Disertacijos teiginiai gali būti naudojami ir mokymosi procese, kaip papildantys viešojo sektoriaus apskaitos ar junginių apskaitos dalykus.

Disertacijos struktūra ir apimtis. Disertaciją sudaro įvadas, keturi skyriai, darbą apibendrinančios išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas ir priedai. Tekste pateikta 17 lentelių, 48 paveikslai. Bendroji darbo apimtis be priedų – 177 puslapiai. Darbe panaudoti 275 literatūros šaltiniai.

Išvados:

1) Tiek verslo subjektų grupių, tiek viešojo sektoriaus subjektų grupių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų sudarymo sistemos sukūrimo ir pokyčių generatorių grupės yra identiškos – pokyčių propaguotojai, informacijos vartotojai ir informacijos gamintojai. Mokslinės literatūros analizė ir ekspertinės nuomonės tyrimas leido išskirti ir papildyti mokslinėje literatūroje minimų pokyčių generatorių grupes ir pokyčių

propaguotojų grupėje greta kitų konsultantų nurodyti tarptautines organizacijas (tokias kaip antai Europos Komisija, „Eurostat“). Atitinkamai viešojo sektoriaus subjektų finansinės informacijos vartotojų grupėje išskirti išorinius informacijos vartotojus ir ją papildyti tokiais vartotojais: politikai, valdančiosios institucijos ir kiti viešojo sektoriaus subjektų priežiūrą ar kontrolę vykdančys subjektai. Savo ruožtu viešojo sektoriaus informacijos gamintojų grupėje išskirti valdžios instituciją – Lietuvos Respublikos finansų ministeriją, kurios vaidmuo viešojo sektoriaus finansinių ataskaitų konsolidavimo sistemoje ir konsolidavimo schemeje yra išskirtinis ir kintamas.

Pagrindinės prielaidos, galinčios daryti įtaką šalyje sukurtos ir veikiančios viešojo sektoriaus konsolidavimo sistemos efektyviam veikimui, suskirstytos į trys grupes: teisinio reglamentavimo (1; koku pagrindu), institucinio identifikavimo (2; kokių subjektų duomenys konsoliduojami) ir organizacines (3; kaip konsoliduojama).

2) Įvertinus tai, kad viešojo sektoriaus subjektų apskaitos konsolidavimo teorijos ir praktikos kūrimas vyko atkartojant pelno siekiančių subjektų junginių konsolidavimo teoriją ir praktiką, iš pradžių buvo sukurtas pelno siekiančių subjektų junginių konsolidavimo (finansinių ataskaitų konsolidavimo) apibrėžimas, o pagal analogiją pasiūlyta viešojo sektoriaus subjektų konsolidavimo definicija:

Viešojo sektoriaus subjektų konsolidavimas (finansinių ataskaitų konsolidavimas)
– tai viešojo sektoriaus subjektų grupės, kurią sudaro konsoliduojantis viešojo sektoriaus subjektas ir konsoliduojamieji viešojo sektoriaus subjektai, finansinių ataskaitų duomenų sujungimo, vadovaujantis Tarptautiniais viešojo sektoriaus apskaitos standartais ar nacionaliniais viešojo sektoriaus apskaitos – Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartais nustatytais metodais, į vieną finansinių ataskaitų rinkinį procesas.

Konsoliduotoji atskaitomybė galėtų būti suprantama kaip tam tikru nuoseklumu bei tvarka viešojo sektoriaus subjektų grupei priklausančių subjektų, kurių finansinės ataskaitos privalo būti konsoliduojamos, duomenų sujungimas, kurio rezultatas – parengiamos konsoliduotosios finansinės ataskaitos. Siūloma tokia viešojo sektoriaus subjektų konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio definicija: *tai vieną viešojo sektoriaus subjektų grupę sudarančių (grupei priklausančių) subjektų konsoliduotų duomenų, pateiktų kaip vieno subjekto finansinės ataskaitos, visuma.*

Apibendrinus tyrimo rezultatus išskirti pagrindiniai, kartu veikiantys požymiai, geriausiai apibūdinantys viešojo sektoriaus subjektą: juridinis statusas, veiklos tikslas, kontrolės požymis ir pinigų šaltinio kilmė. Tai sudarė galimybę suformuoti tokį viešojo sektoriaus subjekto apibrėžimą: *Viešojo sektoriaus subjektas – tai institucija, kurios juridinis statusas – biudžetinė įstaiga, viešoji įstaiga ar fondas, kuri įsteigta ir kontroliuojama valstybės, savivaldybės ar kito viešojo sektoriaus subjekto, išlaikoma iš valstybės ir / ar savivaldybių biudžetų ir kurios veikla yra susijusi su viešųjų paslaugų teikimu ar viešąja gamyba, dėl kurių nėra konkuruojama, arba viešojo administravimo paslaugų atlikimu.*

3) Atlikta viešojo sektoriaus subjektų konsolidavimo prielaidų, konsolidavimo nuoseklumo analizė leido identifikuoti ir išskirti pagrindinius, tarpusavyje bei su prielaidomis susijusius elementus:

- subjektai. Tai kontroliuojantieji / konsoliduojantieji viešojo sektoriaus subjektai, kontroliuojamieji / konsoliduojamieji viešojo sektoriaus subjektai, kontroliuojamieji ne viešojo sektoriaus subjektai. Visi jie konsolidavimo tikslais yra suskirstyti į skirtingo konsolidavimo lygio viešojo sektoriaus subjektų grupes, neišskiriant menamų viešojo sektoriaus subjektų grupių, tarp kurių dalyvių kontrolės kriterijus neegzistuoja;

- objektai. Žemesnio ir aukštesnio lygio finansinės ataskaitos, žemesnio ir aukštesnio lygio biudžeto vykdymo ataskaitos;

- reglamentavimo elementas apima Viešojo sektoriaus apskaitos ir atskaitomybės standartus bei kitus viešojo sektoriaus apskaitą reglamentuojančius teisės aktus;

- informacijos vartotojai. Pagrindiniai informacijos vartotojai – išoriniai. Vidinių informacijos vartotojų vaidmuo pakankamai svarbus, bet nedominuojantis;

- apskaitos principas. Viešojo sektoriaus apskaitą tvarkoma ir konsoliduotosios finansinės ataskaitos sudaromos naudojant kaupimo principą;

- konsolidavimo metodai. Finansinių ataskaitų duomenims konsoliduoti gali būti naudojamas nuosavybės metodas, proporcinis nuosavybės metodas ir visiškos konsolidacijos metodas.

- konsolidavimo būdai. Finansinių ataskaitų duomenys atskaitinio laikotarpio pabaigoje konsoliduojami vertikaliu konsolidavimo būdu, o paskui horizontaliu;

- priemonės. Viešojo sektoriaus subjektų konsolidavimo modelyje kaip pagrindinė priemonė išskirtina viešojo sektoriaus subjektų apskaitos konsolidavimo informacinė sistema;

- rezultatas. Konsolidavimo rezultatu reikėtų įvardyti viešojo sektoriaus subjektų grupių konsoliduotąsias finansines ataskaitas, valstybės konsoliduotąjį finansinių ataskaitų rinkinį ir nacionalinį finansinių ataskaitų rinkinį.

4) Atlikta mokslinės literatūros ir įgyvendinamos praktikos analizė parodė, kad nėra visuotinai pripažinto (unifikuoto) viešojo sektoriaus subjektų apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo modelio. Viešojo sektoriaus subjektų apskaitos ir finansinių ataskaitų konsolidavimo modelis suformuotas kaip su savo aplinka sąveikaujanti sistema, kurią sudaro trys pagrindiniai elementai: ištekliai (instrumentarijus), procesas (konsolidavimo schema) ir siektinas rezultatas (nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys). Atsižvelgiant į mokslinės literatūros analizės rezultatus nagrinėti pasirinkti tie ištekliai, kurie gali turėti didelį poveikį siekiamiems rezultatams, ir išrinkti tie, kurie labiausiai susiję su konsolidavimo modeliu. Sujungus konsolidavimo sistemai veikti darančias įtaką prielaidas, konsolidavimo instrumentarijaus elementus ir konsolidavimo procesą, į visumą, suformuotas konceptualus viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų konsolidavimo modelis.

5) Atlikta vartotojų nuomonių analizė leido įvertinti konsolidavimo instrumentarijaus ir konsolidavimo modelio pritaikomumą. Pasiūlytas konsolidavimo modelis griežčiau ir aiškiau struktūrizuoja visą konsolidavimo procesą ir išskiria konsolidavimo lygius. Modelyje pagal valstybės konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rengimo analogiją siūloma išskirti ir kaip vieną ataskaitų rinkinį rengti visų savivaldybių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį, atitinkamai visų savivaldybių atskirai rengiamus konsoliduotųjų ataskaitų rinkinius priskirti III konsolidavimo lygiui. Siūloma II konsolidavimo lygio viešojo sektoriaus subjektų grupes, rengiančias valstybės konsoliduotąjį finansinių ataskaitų rinkinį ir savivaldybių konsoliduotąjį finansinių ataskaitų rinkinį, įvardyti kaip menamas viešojo sektoriaus subjektų grupes, kuriose dalyvių kontrolės aspektas nėra lemiantis grupei susidaryti. Siūloma atsisakyti viešojo sektoriaus subjektų priskyrimo žemesniam nei IV konsolidavimo lygiui, o IV konsolidavimo lygio viešojo sektoriaus subjektų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinių duomenis konsoliduoti nuosavybės metodu.

Į modelį integruota konsolidavimo schema didina viešojo sektoriaus subjektų grupių informacijos homogeniškumą ir užtikrina galimybę, pasitelkus finansinės analizės funkcionalumus, lyginti to paties konsolidavimo lygio viešojo sektoriaus subjektų grupių (ar subjektų) finansinius duomenis. Disertacijoje pateiktas modelis yra skirtas šalies viešojo sektoriaus apskaitai konsoliduoti ir konsoliduotosioms finansinėms ataskaitoms parengti, tačiau toks modelis gali būti naudojamas ne tik konkrečios šalies situacijai, kuriai buvo sukurtas, bet ir pritaikomas keičiantis struktūros parametrams ar veikimo sąlygomis.

Viešojo sektoriaus apskaitos modernizavimas nėra statinis procesas. Plėtojant viešojo sektoriaus apskaitos ir apskaitos konsolidavimo nagrinėjimą, tyrėjams siūlomos tokios tolesnių tyrimų kryptys:

6) Pagal pirminę konceptualią idėją nacionalinis ataskaitų rinkinys privalėjo apimti ir valdymo ir finansines ataskaitas, o nacionalinį ataskaitų rinkinį turėjo sudaryti konsoliduotosios finansinės ataskaitos ir konsoliduotosios biudžeto vykdymo ataskaitos. Galiojanti teisės akto redakcija nacionalinio ataskaitų rinkinio apimtį susiaurino iki finansinių ataskaitų rinkinio imties. Nors viešojo sektoriaus apskaita, finansinės ataskaitos ir konsoliduotoji valstybės finansinė atskaitomybė sudaroma pagal kaupimo principą, už biudžetą (biudžeto vykdymą) iki šiol atsiskaitoma laikantis pinigų principo. Biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenų sujungimas nepasiekia paties aukščiausio – pirmojo konsolidavimo lygio. Reikėtų atlikti detalesnius tyrimus, siekiant nustatyti būdus, kaip biudžeto sudarymo ir atsiskaitymo už jo įvykdymą ataskaitas konsoliduoti iki nacionalinio visų šio sektoriaus ataskaitų konsolidavimo lygio.

7) Viena iš viešojo sektoriaus reformos prielaidų buvo siejama su siekiu aiškiai apibrėžti viešojo sektoriaus sistemos apimtį, t. y. identifikuoti visus viešojo sektoriaus subjektus, kurių duomenys turi būti sujungiami sudarant konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį. Vis dėlto viešojo sektoriaus sąvoka yra kur kas platesnė, nei ji apibrėžta įstatymu. Apimties išsiskyrimą galima identifikuoti lyginant nacionalinio ataskaitų rinkinių ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Lietuvos Respublikos Vyriausybei periodiškai pristatomų viešojo sektoriaus ataskaitų duomenis. Nacionalinių ataskaitų rinkiniuose ir minėtose ataskaitose nurodomų viešojo sektoriaus subjektų skaičius skiriasi maždaug 11 proc. imties. Paminėtas faktas, nesant kitokios informacijos,

verčia abejoti, ar nekonsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinių duomenys neviršija reikšmingumo kriterijaus. Todėl tikslinga plėsti tyrimus, siekiant ne tik nustatyti tikrąją viešojo sektoriaus sistemą sudarančių subjektų apimtį, bet ir nustatyti (pritaikyti) tinkamus tokių subjektų duomenų konsolidavimo metodus.

8) ES mastu rengiami ir teikiami svarstyti nauji viešojo sektoriaus apskaitos standartai – Europos viešojo sektoriaus apskaitos standartai (EVSAS). Ir nors konsolidavimą, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinių rengimą reglamentuojantys standartai bus rengiami tik trečiajame standartų rengimo etape, vis dėlto tai, kas pasakyta, reiškia viena – ES valstybių narių, ir Lietuvos, viešojo sektoriaus laukia dar viena apskaitos modernizavimo ir, tikėtina, konsolidavimo modernizavimo banga. Reikėtų pažymėti, kad, parengus suderintų Europos viešojo sektoriaus apskaitos standartų rinkinį, savaime nebūtų užtikrinta, kad bus gaunami laiku ir aukštos kokybės konsoliduoti viešojo sektoriaus apskaitos duomenys. Kad ir kaip būtų, net ir patys tobuliausi standartai tėra gairių rinkinys, kurio įgyvendinimas ir kokybiško rezultato pasiekimas yra darbo imlus procesas. Taigi kylantys specifiniai apskaitos duomenų konsolidavimo naujųjų standartų turinio pagrindu klausimai galėtų tapti tolesnių tyrimų kryptimi.